

Kritická stať: Vladislav Suvák: Kynizmus grécky a moderný I.

Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity 2014, 121 s.

Miroslav Repovský

Štúdiám o dejinách filozofického myslenia tradične dominujú analýzy teórií klasikov Sokrata, Platóna či Aristotela alebo práce o veľkých helenistických školách. Ich úvahy sa vďaka svojej prepracovanosti a originalite stále tešia značnej popularite a záujmu tak zo strany akademickej obce, ako aj laickej verejnosti. Mimo tento hlavný prúd sú z centra záujmu akoby trochu odsunuté osobnosti a hnutia, ktoré si častokrát väčšiu pozornosť zaslúžia, ale história k nim z rôznych dôvodov nebola tak priaznivá. Dôvody môžu byť rôzne. V niektorých prípadoch sa dochovali len fragmenty diel a izolované výroky filozofov alebo stúpenci myšlienkového hnutia nevytvorili oficiálnu školu, ostali tak roztrúsení a ich koncepcie nejednotné.

Oboje z predošlého platí práve v prípade kynizmu i napriek popularite osoby Diogena zo Sinope, jedného z hlavných predstaviteľov tohto spôsobu myslenia. Štúdií na túto tému je v našom prostredí podstatne menej, než je tomu v prípade niektorých jeho súčasníkov. Publikácia Vladislava Suváka prináša systematické vymedzenie kynického myšlienkového hnutia, a prispieva tak k vyplneniu medzery v spektre domácich (českých a slovenských) prehľadových štúdií z oblasti antickej filozofie.

Nakoľko ide o prehľadovú štúdiu, sympaticky pôsobí celkové nastavenie textu, ktoré ho činí prístupným pre široké publikum študentov a laikov. Autor u čitateľa nepredpokladá hlbšie skúsenosti s antickými prameňmi ani aktívnu znalosť klasických jazykov, preto priame citáty dopĺňa prekladom do slovenského jazyka a v poznámkach tiež uvádza vysvetlenia štandardných skratiek a stručné charakteristiky známych antických prameňov. Záujemcovia o hlbšie preniknutie do problematiky kynizmu nepochybne docenia obširny zoznam zahraničných i domácich prekladov pramenných textov spoločne s vybranou bibliografiou špecializovaných štúdií na túto tému.

Vlastná práca pozostáva z dvoch častí: 1. Kynizmus ako kultúrne hnutie a 2. Diogenes: etika bez morálky. Prvá podáva historické vymedzenie kynizmu ako myšlienkového hnutia propagujúceho sokratovský spôsob myslenia a života. Pre cieľovú skupinu publikácie môže táto časť výkladu spočiatku pôsobiť neprehľadne, možno až máťuco. Miesto predstavenia jednotnej kynickej koncepcie sa čitateľovi dostáva prehľad životov a názorov rôznych antických mysliteľov, ktorí za kynikov bývali tradične označovaní, nasledovali Sokratov

filozofický odkaz alebo inak zapadajú do mozaiky antického kynizmu. Navzdory tomu, že takto koncipovaný text kladie na čitateľa zvýšené nároky, táto voľba je do značnej miery vynútená povahou antických prameňov a individualistickým pôsobením kynických mysliteľov. Nie je jednoduché nájsť jednoznačný kľúč, podľa ktorého by kynizmus bolo možné definovať ako jednotné hnutie, o to viac ako filozofickú školu. Podobné snaženie by bolo značne násilné a vo výsledku možno aj na škodu veci. V predloženej forme fragmentov filozofických úvah a správ dobových autorov o týchto filozofoch, poskytuje informácie len málo ovplyvnené interpretáciou bádateľa, čitateľ tak má možnosť vytvoriť si vlastný obraz s pomocou citovaných zlomkov a uvedených prameňov.

Kynizmus v širšom zmysle slova je uvedený v kontexte sociálno-politických zmien v antickej spoločnosti medzi klasickým a helenistickým obdobím. Zo spoločnosti sa vyčleňujú jednotlivci, ktorí vystupujú voči samotnému ideálu obce a zákonov ako garantov spravodlivosti a stability v spoločnosti. Presadzujú osobnú slobodu a sebestačnosť proti konvenčnej morálke a životu podľa zavedených pravidiel. Uvedené charakteristiky filozofického myslenia, ktorý položil základy kynizmu v antickom Grécku v období medzi 4. - 3. st. pred Kr., nachádzajú svoj pôvod v osobnostiach Sokrata, Antisthena či Diogena zo Sinope. Títo traja myslitelia sú považovaní za duchovných otcov kynických myšlienok založených a rozvinutí etického aspektu sokratovského filozofického odkazu. Dôraz kladú na hľadanie slobodného a sebestačného života odpútaním sa od obmedzujúcich konvencií obce, prijatím svojej prirodzenosti a zavrnutím zbytočných a zotročujúcich túžob.

Názory gréckych kynikov neskôr v rôznych podobách (1. st. po Kr.) prenikajú do všetkých centier Rímskej ríše. Vedľa striktného individualizmu sa objavuje línia, kde kynik nachádza blaženosť v zdatnom konaní a nadobudnuté praktické vedenie je dostačujúcim regulatívom pre vytvorenie funkčného spoločenstva slobodných ľudí, bez potreby zákonov, ktoré by učili mravnosti. Táto komunitná, až asketická vetva je značne odlišná od prvotnej gréckej a nachádza si množstvo stúpencov naprieč všetkými vrstvami spoločnosti. Presadzuje sa ako populárna filozofia pre masy, ale svoju odozvu nachádza tiež v aristokratických a náboženských kruhoch a umení.

Aj keď sa kynizmus neetabluje ako filozofická škola, vďaka širokej popularite pôsobí predovšetkým ako kultúrne hnutie. Títo filozofovia sa neprezentujú traktátmi v klasických filozofických disciplínach, omnoho častejšie sa ich myšlienky dostávajú literárnych žánrov ako paródia, satira či diatriba, v ktorých často rezonuje odkaz raných kynikov a ich kritika výsmech spoločnosti, zavrhovanie noriem a ostrá irónia.

Druhá časť knihy (Diogenés: Etika bez morálky) predkladá o niečo systematickejšie uchopenie kynickej filozofie so zameraním na osobu Diogena ako jej hlavného predstaviteľa. Kategorizuje pramene a identifikuje hlavné body jeho etiky v nadväznosti na Sokratovu filozofiu. Zo spletitého množstva viac či menej dôveryhodných zdrojov tak izoluje pravdepodobnú kostru Diogenovho kynizmu so sebestačnosťou a nezávislosťou ako jej primárnymi hodnotami. K tomu pridáva množstvo odkazov, ktoré sa vzťahujú k filozofii či osobe a umožňujú tak čitateľovi dotvoriť si úplnejšiu predstavu o detailoch a ďalšom rozvinutí jeho myšlienok.

Hlavný prínos publikácie spočíva v jej prehľadovom charaktere, ktorý vkladá filozofické myšlienky do kontextu historických, spoločenských a biografických údajov. Ponúka tak všestranný úvod do kynickej filozofie a s bohatou podporou v podobe zoznamu doporučenej literatúry, tiež užitočný zdroj pre záujemcov o hlbšie skúmanie problematiky.

Miroslav Repovský
Katedra filozofie FF MU Brno
Česká republika/Czech Republic
miro.repovsky@gmail.com